

ZAPISNICI KANONSKIH VIZITACIJA 18. STOLJEĆA U ISTOČNOJ HRVATSKOJ

Andrija ŠULJAK, Đakovo

Biskupijski arhiv u Đakovu posjeduje mnoge zapisnike kanonskih vizitacija za istočnu Slavoniju i Srijem, područje današnje đakovačke ili bosanske i srijemske biskupije. Napose su vrijedni i sačuvani zapisnici 18. stoljeća.

Današnje uređenje crkvene organizacije istočne Hrvatske provedeno je 1773.–1780. godine odlukom Bečkog dvora i Svete Stolice.¹ Breveom *Universi orbis* od 9. srpnja 1773. pape Klementa XIV. (1769.–1774.) i konstitucijama pape Pija VI. (1775.–1799.) *Inscrutabili divinae Providentiae* od 13. svibnja 1776., te *Iterata personarum* od 8. kolovoza 1780. sjedinjena je mala i siromašna srijemska biskupija s još manjom, ali bogatom i pastoralno sređenom bosansko-đakovačkom biskupijom, a priključeni su im i prostrani dijelovi: grad Osijek s tri župe, koji je poslije oslobođenja od Turaka bio priključen izravno ostrogonskom nadbiskupu, primasu Mađarske, zatim dvadeset župa pečuške biskupije u istočnoj Slavoniji i zapadnom Srijemu, te Brodsko posavlje s deset župa u sastavu zagrebačke biskupije.

U Slavoniji je tim odredbama mađarska crkvena jurisdikcija ostala samo nad dva dekanata, i to nad valpovačkim i donjomiholjačkim dekanatom, i oni će ostati pod jurisdikcijom Pečuha sve do 1918., odnosno 1923. godine, kad je formirana apostolska administratura sjeverne Slavonije (Valpovo i Donji Mihaljac) i Baranje te povjerena bosansko-đakovačkom i srijemskom biskupu.² Tek 1972. godine bit će ova administratura ukinuta priključenjem u sastavni dio đakovačke i srijemske biskupije.³ Formiranjem ove velike istočno-hrvatske biskupije, mislim da smijemo reći, počelo je stvaranje i samostalne Crkve u Hrvata, koje će se dogoditi 1852. godine, stvaranjem samostalne hrvatske crkvene pokrajine sa sjedištem u Zagrebu.

¹ Usp. Franjo HERMAN, *Sjedinjenje biskupija bosansko-đakovačke i srijemske*, Narodna tiskara, Zagreb, 1941., str. 3s.

² Usp. *Glasnik biskupija bosanske i srijemske*, LI (1923.) 21, 169–170.

³ Pripojenje Apostolske administrature sjeverne Slavonije i Baranje (Obavijest), u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, XXV (1972.) 12, 213.

Svaka od ovih pet crkvenih jedinica – bosansko-đakovačka biskupija, srijemska biskupija, dijelovi pečuške biskupije, dijelovi zagrebačke biskupije oko Broda, te grad Osijek – imala je svoju povijest i svoju stvarnost, i da bi se sve to ulilo u jednu cjelinu, jednu biskupiju, bilo je potrebno sve to po crkvenim zakonima zapisati i primopredaje učiniti, te početi stvarati jednu biskupijsku zajednicu.

Stanje crkvenog života u prvoj polovini i sredinom 18. stoljeća u ovih pet jedinica pokazuju nam zapisnici kanonskih vizitacija učinjeni u to vrijeme. Zato su oni važni i nezaobilazni za proučavanje povijesti Slavonije i Srijema u 18. stoljeću.

Zapisnika kanonskih vizitacija iz prve polovine 18. stoljeća nema u Biskupijskom arhivu u Đakovu. Za dijelove pečuške biskupije ostali su u Pečuhu, a za dijelove zagrebačke biskupije u Zagrebu. Bosansko-đakovački biskupi nisu, izgleda, obavljali službene vizitacije svoje četiri župe u Đakovštini.⁴

1. Najstariji su zapisnici iz 1754. i 1755. godine, i to za pečuški dio biskupije u istočnoj Slavoniji i zapadnom Srijemu te sjevernoj Slavoniji.⁵

a) *Prva knjiga rukopisa naslovljena je s Visitatio canonica 1754.*

Na početku teksta dodana je posebnim rukopisom napisana bilješka da je to *Zapisnik vizitacija* pečuškog biskupa Juraja Klime (1751.–1777.) učinjenih 1754.–1755. godine, te da je na zamolbu predan bosansko-đakovačkom i srijemskom biskupu Mateju Franji Krčiću (1773.–1805.), prvom biskupu sjedinjenih biskupija, ali da je iz njega izvađen tekst koji se odnosi na područje valpovačkog kraja i feudalnoga čepinskoga gospodstva grofova Adamovića.⁶ I uistinu, ovaj rukopis počinje sa stranicom 63. i s prekrizanim tekstem preostalog opisa filijale Bizovac, koja je pripadala župi Petrijevcu u valpovačkom području. Iza ovog teksta nastavlja se župa Vukovar, te druge župe istočne Slavonije, koje su pripale bosanskoj i srijemskoj biskupiji. Tekst ide do 239. stranice. Prema tome radi se o originalu Zapisnika kanonskih vizitacija iz sredine 18. stoljeća. Tekst je na latinskom jeziku.

Na kraju se nalazi istim rukopisom čitko ispisan *Indeks Parochiarum earumque Filialium in Regno Sclavoniae existentes*. Indeks obuhvaća i župe valpovačkog područja, jer nije mogao biti izdvojen, a načinjen je abecednim redom mjesta, ne označujući koja su mjesta župe a koja filijale. I za svako selo ili naselje označena je stranica u tekstu zapisnika.

Uz točno naveden opis župe, župne crkve, filijalnih crkava s kapelama, opis župnog doma, gospodarsko stanje župe i župnika, redosljed službe Božje, štolarina i podavanja žu-

⁴ Prvu biskupijsku sinodu 1690. godine, na kojoj je želio organizirati pastoralni rad u biskupiji, održao je biskup Nikola Ogramić-Olovčić (1669.–1701.). I drugu sinodu održao je isti biskup 1697. u Brodu na Savi, ali ta je za temu imala rješavanje spora s franjevcima i zagrebačkim biskupom. Biskup Juraj Patačić održao je 1706. biskupijsku sinodu u Đakovu, treću poslije oslobođenja od Turaka, no vizitacija nije obavljao, kao niti njegov nasljednik Petar Bakić, koji je 19 godina bio i udaljen iz biskupije, sve do 1749.

⁵ Biskupijski arhiv Đakovo (dalje BAĐ), *Kanonske vizitacije župa*.

⁶ Usp. *Zapisnik vizitacija 1754.* u: BAĐ, *Kanonske vizitacije župa*.

pniku opisan je i župnik, koji se poimence spominje, njegov rad i zalaganje. Za svaku je župu navedeno ima li školu, učitelja, orguljaša, zvonara i babice.

Na kraju svakog opisa župe nalazi se nekoliko negativnih primjedaba na račun župljana, a počinje riječima: »Sunt tamen observati aliqui abusus ...« Gotovo redovito primjedbe idu na račun župljana: što roditelji sami bez svećenika ukapaju malu djecu, svatovski običaji s nepristojnim pjesmama i doskočicama, te sumnjivim običajima kupovanja zaručnice, rad na dokinute blagdane ...

b) *Druga knjiga rukopisa nosi naslov: Visita canonica a piae memoriae Episcopo Georgio Klimo per partibus Slavoniae in anno 1754.–1755. exacta.*⁷

Kanonske je pohode obavio pečuški biskup Juraj Klimo. Počeo je u Valpovu 8. rujna 1754., a završio 30. rujna iste godine posjetom feudalnih posjeda Tenje i Ritfale. Nastavio je 9. rujna 1755. u Ivankovu, a završio 27. rujna iste godine u Drenovcima.

Pohodio je svih tadašnjih 26 župa, i to: Almaš, Bošnjaci, Brogjanci, Cerna, Drenovci, Erdut, Dalj, Ivankovo, Jankovci, Kukujevci, Lovas, Malavascza, Miholjac, Morović, Niemci, Nuštar, Petrievci, Otok, Rascha, Šarengard, Sotin, Tordinci, Tovarnik, Valpovo, Vinokovci i Vukovar. Za ove župe sastavljen je naknadno na samom početku i Indeks gore nbrojenih župa.

Zabilježeni su iscrpni podaci o svakoj župi i o njezinim filijalama, koje su bile vrlo brojne. Župa Valpovo imala ih je najviše, pripadale su joj čak 24 filijale.

Tekst je na latinskom jeziku. Nema rubrika, ali se drži određenog redoslijeda. Za svaku župu navodi broj stanovnika opisno po različitoj dobi u redovnom tekstu, samo na jednom mjestu opis stanovnika prikazuje u zajedničkoj tablici, i to za župe Drenovci, Rajevo Selo, Račinovce i Morović. Zapisnici obuhvaćaju 176 stranica gusto pisanog teksta. To je doslovni prijepis knjige vizitacija gore navedene pod slovom *a*.

2. Liber visitationum canonicarum dioecesis Syrmienensis ab anno MDCCLXIII peractarum.⁸

To je knjiga kanonskih vizitacija koje je 1763.–1768. godine obavio tadašnji srijemski biskup Ivan Krstitelj Paxy (1762.–1771.). Tekst je na latinskom jeziku i obuhvaća 341 stranicu.

Na početku teksta, na poleđini korica, naknadno je za lakšu orijentaciju napisan sadržaj, popis župa s točno navedenim stranicama.

Prema zapisnicima biskup Paxy obišao je dvaput ili triput sljedeće župe: Hrtkovci, Ilok, Kamenica, Karlovci, Mitrovica, Nikinci, Petrovaradin, Ruma, Slankamen, Sot i Zemun.

U dodatku, pri koncu knjige, bez označenih stranica, donesena je kopija *Fundationis Alumni unius Givovichiani pro Dioecesi Syrm. in seminario Tyrnaviensi*. To je fundacija za

⁷ Usp. BAĐ, *Kanonske vizitacije župa*.

⁸ Usp. BAĐ, *Kanonske vizitacije, 1763.–1768.*

jednog klerika u Trnavi (Slovačka) iz srijemske biskupije, jer biskupija nije imala vlastitog sjemeništa, a utemeljio ju je biskup Nikola Givović (1752.–1762.).

3. *Conscriptiones Parochiarum Partium Sclavoniae Almae Diocesis Quinque-Ecclesiensis 1768.*⁹

Ova je knjiga prijepis originala, koji se vjerojatno čuva u Pečuhu. Vidi se po tome što je rukopis isti kao kod prijepisa *Zapisnika kanonskih vizitacija 1754. i 1755.* Na prvom listu do korica na poleđini je ispisan Indeks župa s označenim stranicama, i to drugim rukopisom, a navodi 26 župa poredanih abecednim redom: Brogjanzi, Cerna, Drenovci, Harkanovci, Ivankovo, Jankovci St., Kukujevci, Lovas, Marijanci, Miholjac, Morović, Nemci, Nuštar, Otok, Petrievci, Račinovci, Retfala, Sotin, Šarengrad, Šljivoševci, Tordinci, Tovarnik, Valpovo, Vinkovci, Vukovar i Županja. Uz svaku su župu navedene i njezine filijale.

Iza 154. stranice dodane su Normae secundum quam Conscriptiones Parochiarum instituendae sunt s naznakom da je to prijepis Ex Cons. Loc. 17. febr. 1774. godine. Norme obuhvaćaju dvije i pol stranice velikog formata.¹⁰ Prema njima Conscriptio obuhvaća:

Župa: ime, novo ili otprije utemeljena i kada.

Tko ima patronatsko pravo.

Župna crkva: kad je građena, obnovljena, tko, opis, opskrbljena.

Prihodi župe: iz posjeda, takse, milodari.

Župni dom: stanje, prikladan, zidan ili drven.

Prihodi župnika: iz nadarbine s oznakom vrijednosti u novcu, sijeno, plodine, drva u metrima, žitarice u metrima, vrtni plodovi.

Štolarinski prihodi: od krštenja, uvoda mlade, vjenčanja, uvoda mlade majke, ukopa starijih, ukopa djece ...

Prihodi od župljana, i to: hrana u metrima, drva u metrima, vino ... maslac, živad, kruhovi, povrće ...

Prihodi iz šesnaestine s točnim opisom, kao janjci, med po košnici, prihodi od fundacija patrona, također u naravi i ako je uz tu fundaciju vezana kakva obveza.

Za filijale treba navesti udaljenost u satima ili u kvadrantima (četvrt sata).

Za svaku filijalu treba navesti kako je organizirana, odnosno u kakvom je odnosu prema patronu, iste podatke kao kod župe, te ako osim navedenih prihoda ima još kojih drugih, i njih treba navesti. Tekst je na latinskom jeziku.

Po tom ključu prikazane su sve gore navedene župe, te se tako dobiva izvrsna slika tadašnjeg stanja.

⁹ Usp. BAĐ, *Kanonske vizitacije*, 1768.

¹⁰ Usp. BAĐ, *Kanonske vizitacije*, 1768., str. 154s.

4. **Conscriptio Parochiarum Militarum in partibus Slavoniae Almae Diaecesis Quinque-Ecclesiensis pro Anno 1768. E 54.**

Na prvoj stranici naknadno je dodan popis župa o kojima se govori. Ima ih 9, i to: Cerna, Drenovci, Ivankovo, Nijemci, Otok, Morović, Račinovci, Vinkovci i Županja. No župe u tekstu nisu opisane ovim abecednim redom, nego po geografskom rasporedu.

Rukopis je napravio Stjepan Agyich, kanonik i generalni vikar, a upućen je na Brodsku regimentu.

U uvodnom dijelu kanonik Agyich donosi tri dopisa upućena na Brodsku regimentu, a tek tada slijedi opis pojedinih župa. Autor se uglavnom pridržava normi koje smo naveli u prethodnom broju. Tekst je vrlo opširan, no stranice nisu obilježene. Obuhvaća (prebrojeno) 60 stranica.

5. **Kanonski pohod župa u brodskom području koji je 1769. i 1775. godine obavio kanonik zagrebačke nadbiskupije Barun Werneck kao arhidakon ovog područja.¹¹**

Pohod je obavljen u 10 župa, i to: Lukachev Schamacz, Kopanica, Svilaj, Garčin, Verhovina, Dubovik, Podvinje, Brod, Sibinj i Zagragje. U prijepisu su upisana dva kanonska pohoda. Prvi je obavljen od 21. svibnja do 9. lipnja 1769., a drugi od 1. do 13. prosinca 1775. Zapisnici imaju obilježene stranice i tekst obuhvaća 261 stranicu.

Vizitator se drži ustaljenog redoslijeda.

Zanimljive su pritužbe župnika, najčešće na prela i večernja okupljanja, a pritužbe naroda na plaćanja zvona i slično.

6. **Kanonske vizite župa bosanske ili đakovačke biskupije biskupa Josipa Antuna Čolnića od 1751. do 1767.¹²**

Biskupija ima svega 4 župe, i to na prostoru Đakovštine.

Knjiga zapisnika je vrlo svečano opremljena i ima lijepim velikim slovima ispisan naslov biskupa. Iza ovog naslova slijedi uvod u kojem biskup sebe predstavlja. Zatim slijede zapisnici vizitacija pojedinih župa. Tekst je na latinskom jeziku i ne baš lako čitljiv, i nije označen stranicama. Zapisnici su vrlo kratki, a odnose se na samo četiri župe tadašnje bosanske ili đakovačke biskupije, i to: Đakovo, Gorjani, Vrbica i Vrpolje.

Biskup Čolnić (1751.–1773.) poslije uvoda u povijest biskupije donosi opis pohoda župa. Prvo je posjetio župu sv. Ivana Krstitelja u Vrpolju, i to 21. studenoga 1753. Tekst obuhvaća svega tri i pol stranice, a donosi: kratak opis župne crkve, male drvene i u lošem stanju, zatim bilježi da crkva nema krstionice; slijedi kratak opis ispovjedaonica, sakristije s misnim suđem i ruhom za liturgiju, drvenog zvonika, groblja s filijalnim grobljima, nepokretnih dobara crkve, stolarine, ukopa, te upravitelja župe o. Petra Brođanina.

¹¹ Isto.

¹² Usp. BAĐ, *Kanonske vizitacije, 1751.–1767.* Puni naslov glasi: *Liber Visitationis Episcopatus Bosnensis seu Deakovariensis; continens Visitas factas per modernum Episcopum Josephum Antonium Cholnich, de Cholka; Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopum Bosnensem, et Deakovariensem, Incltyti Comitatus de Posega Supremum Comitem, et Sacratissimae Caesareo: Regiae Majestatis Hungaricum Consiliarium.*

Sličnim redoslijedom zabilježeni su pohodi ostalih župa, i to: 25. studenoga župe Vrbica, 28. studenoga župe Gorian, te 31. prosinca 1753. župe Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Đakovu, koja je ujedno bila i samostanska crkva đakovačkoga franjevačkog samostana. Ovaj je zapisnik najkraći i obuhvaća svega jednu i pol stranicu. Zapisnici biskupa Čolnića najsiromašniji su podacima.

Isti biskup je 2. srpnja 1767. po drugi put pohodio župu Vrbica, a zapisnik obuhvaća svega jednu i pol stranicu. Slijedi pohod novoosnovanoj župi Rođenja Blažene Djevice Marije 5. srpnja u Semeljcima. Tekst ovog zapisnika obuhvaća dvije i pol stranice.

Biskup Josip Antun Čolnić poznat je kao posljednji i najjači samo bosansko-đakovački biskup 18. stoljeća. Istaknuo se kao pastoralni radnik i kao gospodar vlastelinstva i Đakovštine, ali, kako se vidi, kanonske vizitacije nisu mu baš jaka strana. No osnovne podatke o župi i župniku ipak je zabilježio.

7. Zapisnici kanonskih pohoda župa samo đakovačke ili bosanske biskupije tada već sjedinjene sa srijemskom biskupijom.

Kanonski je pohod obavio prvi biskup sjedinjenih biskupija Matej Franjo Krtica (1773.–1805.). Zapisnike ovih pohoda ubilježio je u drugi dio knjige Čolnićevih pohoda. Na latinskom su jeziku i obuhvaćaju 82 stranice dosta čitkog rukom pisanog teksta. Kanonski pohod najavljuje posebnom poslanicom, pisanom svečanim stilom, upućenom iz biskupskog dvora na kler i vjerni puk, 2. travnja 1776.

Započeo je 18. travnja 1776. u novoutemeljenoj župi Piškorevci. Držao se, kaže, redoslijeda kojeg se držao prethodne godine u obilasku srijemskih župa. Zapisnici su vrlo opisno izrađeni, na temelju već spremljenih župnikovih podataka i imaju samo 23 točke sa zakruženim zaključkom, bez nekog većeg opisa stanja vjerskog života.

Dana 23. travnja obavio je pohod u župi Vrbica. I ovdje je svoj opis sastavio na temelju župnikova opisa koji pohranjuje u arhiv biskupije u Đakovu. Zatim je 28. travnja pohodio župu Semeljce, 1. svibnja župu Gorjani, a 2. svibnja župu Punitovci, 12. svibnja župu Vrpolje, 26. svibnja župu Đakovo, a 2. lipnja župu Trnava.

Župu Osijek (Tvrđa) s njezine dvije filijale, Gornji i Donji grad, biskup Krtica kanonski pohađa 1. prosinca 1776. Zapisnik je vrlo iscrpan i obuhvaća 22 stranice rukom pisanog teksta.

8. Kanonski pohodi župa srijemske biskupije od 1768. do 1803. godine.

Sve ove vizitacije nalaze se u jednoj knjizi zapisnika, i to u dva rukopisa.

a) Obuhvaćaju svega 19 stranica lijepo pisanoga latinskog teksta zapisnika kanonskih pohoda 8 srijemskih župa koje je obavio zemunski župnik Juraj Adam Buttner 1768. godine. Zapisnici sadrže odgovore na 47 pitanja o župi.

Pohodio je župe: Sot, Ilok, Petrovaradin, Kamenica, Ruma, Mitrovica, Hrtkovce i Nikince, i to od 24. lipnja do 22. rujna 1768. Zapisnici su kratki, a najdulji i najsadržajni je za-

pisnik župe Kamenica, koji obuhvaća 4 stranice. No, što je vrlo vrijedno, na kraju zapisnika svake župe nalazi se tablica s brojem stanovnika, odraslih i bračnih parova.

b) U drugom dijelu su Acta Visitationis canonicae srijemske biskupije koje je obavio biskup Matej Franjo Krtica, kao prvi biskup sjedinjenih biskupija.

Poslije svečanog naslova zapisnika Acta donose *Tenor mandati Visitatoris* izdan od carice Marije Terezije, a zatim slijedi pismo biskupa vizitatora kojim se obraća svećenicima i puku. Datirano je u Đakovu, 1775. godine. I tada donosi *Puncta visitationis canonicae* koje župnici trebaju popuniti i imati spremne za sam kanonski pohod svoje župe.

Zanimljivo je da biskup Krtica opisuje svoje kanonske pohode župa u obliku dnevnika, opisujući događaje po datumima, za razliku od ostalih zapisnika kanonskih pohoda.

U prvom pohodu obišao je župe: Ilok, Čerević, Petrovaradin, Karlovce, Petrovaradin – Snježnu Gospu (Tekije), Kamenicu, Slankamen, Banovce, Zemun, vikarijat Golubince, Rumu, Mitrovicu i Sot. Kanonske pohode počeo je 2. rujna 1775. u Iloku, a završio 22. studenoga iste godine u Sotu.

Završivši kanonske pohode srijemskim župama, biskup o tome obavještava posebnom relacijom Visoku prefekturu u Osijeku, drugom relacijom Njezino Veličanstvo M. Tereziju te trećom relacijom dvorsku kancelariju u Budimpešti.

Na kraju biskup svojom rukom potvrđuje rukopis potpisom i biskupskim pečatom.

Zatim slijedi tekst drugoga kanonskog pohoda srijemskih župa koji je počeo 2. svibnja i trajao do 29. svibnja 1777. Kanonski je pohodio: Mitrovicu, Hrtkovce, Rumu, vikarijat Golubince, Zemun, Banovce, Slankamen i Petrovaradin. Tekst zaključuje svojim potpisom i pečatom.

Treći kanonski pohod srijemskih župa biskup Krtica započinje 13. svibnja, a završava 15. lipnja 1778. Obišao je župe: Sot, Ilok, Čerević, Kamenicu, Petrovaradin, Karlovce, Zemun, Nove Banovce, vikarijat Golubince, Rumu, Mitrovicu i Hrtkovce.

Četvrti kanonski pohod srijemskih župa obavio je biskup Krtica od 25. svibnja do 19. lipnja 1781. Obišao je župe: Sot, Ilok, Čerević, Petrovaradin, Kamenica, Karlovci, Slankamen, vikarijat Banovce, Zemun, vikarijat Golubince, Rumu, Mitrovicu i Hrtkovce.

Peti kanonski pohod obavio je biskup Krtica od 30. travnja do 9. lipnja 1785. Obišao je sljedeće župe: Vukovar, Šarengrad, Ilok, Čerević, Petrovaradin, Kamenicu, Karlovce, Zemun, vikarijat Golubince, Rumu, Hrtkovce i Nikince, Mitrovicu, Kukujevce, Tovarnik i Vinkovce.

Šesti kanonski pohod obavio je od 13. srpnja do 6. kolovoza 1787., a pohodio je župe: Sot, Ilok, Čerević, Petrovaradin, Rumu, Hrtkovce, Mitrovicu, Kukujevce i Tovarnik.

Sedmi kanonski pohod obavio je od 5. svibnja do 8. lipnja 1791. Obišao je župe: Jankovce, Sotin, Šarengrad, Ilok, Čerević, Petrovaradin, Kamenicu, Karlovce, Slankamen, vikarijat Banovce, Zemun, Golubince, Rumu, Hrtkovce, Mitrovicu, Kukujevce, Tovarnik i Vinkovce. A zatim zapisnik donosi dvije relacije o njegovu pohodu Vojnoj komandi Slavonije. Obje su pisane njemačkim jezikom i goticom.

Osmi kanonski pohod obavio je od 8. svibnja do 22. lipnja 1794., a obišao je župe: Sot, Ilok, Čerević, Petrovaradin, Kamenicu, Rumu, Nikince, Drenovce, Lipovac, Morović,

Kukujevce, Tovarnik i Vinkovce. Zatim je napisao izvještaj Kraljevskom vijeću i Vojnoj komandi u Petrovaradinu.

Deveti pohod obavio je od 10. svibnja do 11. lipnja 1798. Obišao je župe: Sot, Ilok, Čerević, Petrovaradin, Karlovce, Slankamen, Banovce, Zemun, Golubince, Ruma, Hrtkovce, Mitrovicu, Kukujevce, Tovarnik i Vinkovce.

Deseti kanonski pohod obavio je od 17. svibnja do 6. lipnja 1800. Obišao je župe: Jan-kovce, Sotin, Ilok, Čerević, Kamenicu, Petrovaradin, Karlovce, Irig, Rumu, Kukujevce, Gibarac, Tovarnik i Ivankovo.

Jedanaesti kanonski pohod srijemskih župa biskup Krtica obavio je od 29. travnja do 2. lipnja 1803., a obišao je župe: Vukovar, Sotin, Šarengrad, Ilok, Čerević, Kamenicu, Petrovaradin, Karlovce, Rumu, Hrtkovce, Mitrovicu, Kukujevce, Tovarnik, Vinkovce i Cernu.

I tada je napisao opširan izvještaj na Vojnu komandu u Petrovaradinu, i to njemački i go-ticom.

Tekst zapisnika završava naknadno dodanim sadržajem vizitiranih župa u svih jedanaest kanonskih pohoda s točno obilježenim stranicama. Tekst obuhvaća 246 stranica.

Ovih jedanaest pohoda srijemskih župa pokazuje da je biskup Matej Franjo Krtica ozbilj-no pastoralno zahvatio da se od različitih dijelova, koji nikada do tada nisu bili u jednoj biskupiji, stvori solidna i jedinstvena crkvena zajednica, da bosansko-đakovačka i srijem-ska biskupija uistinu zaživi.

Osim ovih zapisnika kanonskih vizitacija 18. stoljeća, koji su uvezani u knjige, u arhivu đakovačke biskupije pohranjeni su i zapisnici 19. i 20. stoljeća skupljeni u sveščice za po-jedine župe, a k tome su i zasebno pohranjeni po abecednom redu biskupija, s posebnim mjestom u arhivskim policama.

Summary

CANONICAL VISITATIONS IN THE 18TH CENTURY IN THE EASTERN CROATIA

Present-day bishopric of Đakovo and Srijem was established in the second half of the eighteenth century. It was formed by excluding territories from five bishoprics: Bishopric of Srijem, Bishopric of Pečuh, Bishopric of Ostrogon, Bishopric of Zagreb, Bishopric of Bosnija and Đakovo, and constituting from them a new bishopric. However, for this act of forming a new bishopric, the legal documents were needed. Therefore in the bishopric archives in Đakovo are kept many accounts of canonical visitations. Moreover, one can find there 7 bound volumes of accounts of canonical visitations of this region from the eighteenth century. These sources reveal a description of the religious life of the people in the region, and therefore they must be taken into account during any investigation of the history of Slavonija and Srijem in the eighteenth century.